

ЕКОЛОГІЧНА ОЦІНКА ПОШИРЕННЯ УРАЖЕННЯ ОМЕЛОЮ ЗЕЛЕНИХ НАСАДЖЕНЬ М. ЧЕРКАСИ

Восени, коли опадає листя, на деревах здалеку помітні цупкі зелені кулі, які рясно, наче гнізда граків, вкривають крони дерев. Це омела – вічнозелена рослина-напівпаразит. У роді омели близько 100 видів, які поширені переважно в тропічних та субтропічних районах Азії, Африки та Австралії. Флора України має лише три види омели: біла, австрійська та ялицева. Усі вони живуть в кронах дерев, вражаючи грушу, тополь, липу, клен, дуб, ялицю та інших, а деякі тропічні види омели поселяються навіть на кактусах. Плодоносить омела рясно і щорічно, але починаючи лише з 7–9 річного віку. Білі, ягодоподібні плоди густо вкриті клейкою речовиною – вісцином. Достигають вони восени і залишаються життєздатними аж до весни наступного року.

Омела біла забирає воду і поживні речовини з дерева, а органічні речовини продукує самостійно. Крім того, стовбури, уражені омелою, знецінюються з технічної точки зору. Заселення омелою спричиняє зниження енергії росту дерев та їх довговічності, втрату декоративності та врожайності, а в кінцевому результаті призводить до суховерхості та поступового відмирання всього дерева. Омела біла як рослина-напівпаразит з широкою вибірковою здатністю паразитує на тополях, липах, кленах, акації білій, гліді, вербі, осичі.

Останнім часом в Україні все помітнішими стають темпи поширення омели білої та масштаби ураження цим напівпаразитом зелених насаджень, полезахисних смуг та вікових дерев в садах, парках і скверах міст. Омела біла, яка оселяється на гілках багатьох видів рослин, виділяється серед рослин-напівпаразитів більш агресивною дією.

Активна боротьба з омелою розпочалася лише декілька років тому. Однак, на жаль, на даний момент відомо мало методів боротьби з омелою. Найпростішим і найбільш поширеним є обрізання уражених гілок, або навіть цілих дерев, використовуючи бензопили, а також спеціальні сокири – так звані рубальні установки і спеціальні трактори для зрізання гілок з омелою.

Дана проблема є актуальною тому, що ситуація з поширенням омели є мало не надзвичайною і загрожує екологічним лихом. Якщо за два-три роки в країні не очистять від цього паразита всі дерева, то зараження піде по новому колу. І вже через 10-15 років боротися з омелою буде практично пізно.

Омела біла – багаторічна вічнозелена напівпаразитична рослина, що оселяється на стовбурах і гілках багатьох деревних та чагарникових порід. Життєва форма – кущ з кулеподібною формою крони діаметром до 120 см.

У міському бюджеті м. Черкаси на 2014 рік передбачено сто тисяч гривень на боротьбу з цією напастю. У Черкасах виявлено 1270 дерев, уражених омелою. Такі результати отримала Комісія з обстеження зелених насаджень в результаті інвентаризації, яку вона проводила протягом січня-лютого поточного року. З усього цього кількості вилікувати неможливо 79 дерев, на них уражені омелою більше 60% гілок, тому їх доведеться повністю зрізати і викорчувувати. На решті ж деревах потрібно буде видалити гілки, заражені омелою.

З 1270 дерев 580 – це дерева, які знаходяться на територіях СУБів, лікувальних та навчальних закладів, кладовищах, підприємствах міста. Тому балансоутримувачі цих територій повинні видаляти або проводити обрізку дерев, уражених омелою, за власні кошти. Рекордсменами по «розведенню омели» на деревах на своїй території виявилися школа № 6, Третя міська лікарня і міські кладовища.

Хоча по м. Черкаси вже майже два роки ведеться активна боротьба з омелою, але в місті є ще досить велика кількість проблемних ділянок. Але лікувати або зрізати дерева за рахунок міського бюджету, які знаходяться не на балансі міста міська влада не має права. А таких дерев в місті досить багато і їх стан подекуди просто критичний та потребує негайних дій.

Дослідивши вулиці міста на наявність омели білої на деревах, побачили, що біля дорожньої частини вулиць у кожному кварталі є як мінімум одне дерево заражене омелою. Зображення дерев найяскравіше демонструють наявність омели.

Була проаналізована інформація, надана відділом екології Департаменту житлово-комунального комплексу Черкаської міської ради в місті Черкаси станом на 01.01.2014 р. щодо адрес поширення омели білої. В результаті встановлено, що лише на 25 з 32 вулиці залишилися пошкоджені дерева, це говорить про те, що з деревами на 7 вулицях були проведені відповідні екологічні санкції (вирубка або лікування).

Використовуючи методику дослідження популяції омели («Комплексна порівняльна ландшафтно-екологічна характеристика ділянок міської території, що належать до різних функціональних зон»). Розробники – Ю. І. Вергелес, І. О. Рибалка (Харківська національна академія міського господарства, 2011 рік) було проведено дослідження наявної ситуації поширення омели білої в місті Черкаси станом на місяць лютий 2014 р. за вищезазначеними адресами.

Для екологічного аналізу поширення омели була розроблена кольорова класифікація для картографічного зображення за індексом чисельності кущів омели на дереві. Оформлення даної диференційної оцінки представлена у вигляді таблиці 1. За даними візуального дослідження була створена карта поширення омели в місті Черкаси (рисунком 1).

Таблиця 1 – Диференційна оцінка поширення вражених омелою дерев

Позначення	Індекс чисельності	Кількість кущів омели
фіолетовий	1	1-5
блакитний	2	6-10
зелений	3	11-20

жовтий	4	21-40
помаранчевий	5	41-80
червоний	6	81-160

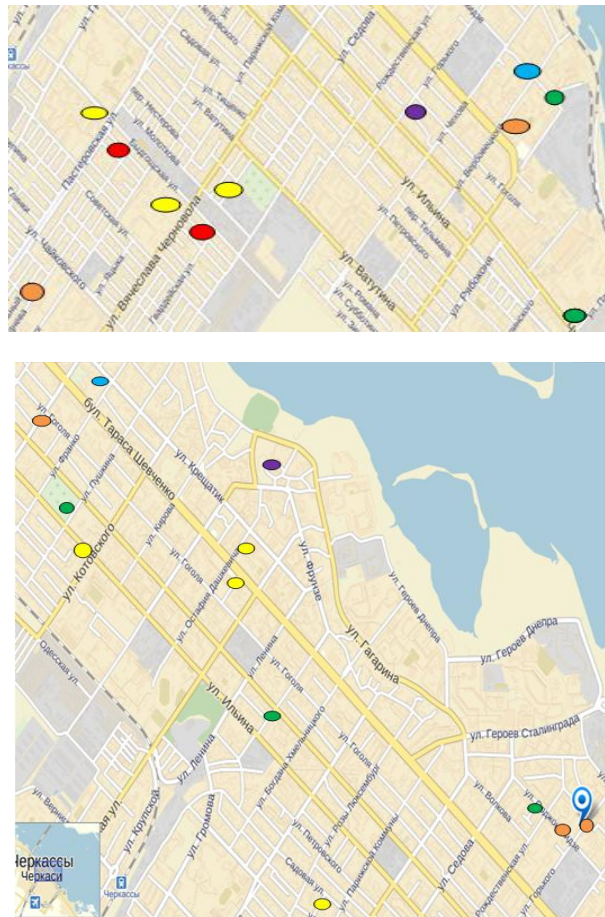

Рисунок 1 – Зображення ступенів ураження омелюю дерев на різних ділянках міста Черкаси

З даних карт чітко видно, що серед інших кольорів переважає жовтий, що символізує 4 ступінь зараження дерева омелюю, а це від 21 до 40 кущів омели, а в найменшій кількості дерева з ураженням 1-го ступеня – фіолетовий колір.

Провівши аналітичний огляд літератури були розроблені рекомендації щодо покращення ефективності боротьби з омелюю.

Висновки:

- Дослідили екологічну ситуацію ураження омелюю дерев в м. Черкаси;
- Створили карту поширення омели в м. Черкаси.
- Розробили рекомендації для покращення ефективності боротьби з омелюю.